

Opinnäytetyö (AMK)

Ensihoitaja

2011

Miro Simola

SPR JA VAPEPA VIRANOMAIS- TEN APUNA ONNETTOMUUS- TILANTEISSA VARSINAIS- SUOMEN ALUEELLA

-toimintamuodot

-yhteystietokortit

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Miro Simola

SPR JA VAPEPA VIRANOMAISTEN APUNA NETTOMUUSTILANTEISSA VARSINAIS-SUOMEN ALUEELLA -TOIMINTAMUODOT -YHTEYSTIETOKORTIT

Vaikka vapaaehtoistoiminta on nykyisessä maailman tilanteessa vähentymässä, se tulee kasvamaan jatkuvasti, koska viranomaisten resurssit ovat säästöjen nimissä vähentyneet jo pitkään. Vapaaehtoisauttajista kootut organisoidut avustusmuodot ovat jo vanha keksintö, mutta niiden käyttäminen on harvassa. Moni onnettomuus joissa vapaaehtoisia tarvitaan pääsevät julkisuuteen, mutta vapaaehtoisten rooli usein vain sivulauseissa mainittuina.

Vähäisen käytön syynä on ainakin hajallaan oleva ja hankalasti saatavilla oleva tieto vapaaehtoisten toiminta mahdollisuuksista, lisäksi pelastuslaitalla vallalla oleva viranomaisten ja vapaaehtoisten välinen kisma, sekä myös huonoa julkisuutta saanut täydennyspoliisitoiminta, on ainakin alueittain aiheuttanut vapaaehtoistyön vähentyntä arvostusta. Myös nykyinen elämän rytmi, jossa oman itsensä etu ajaa yhteisen edun ohi ajatuksissa sekä teoissa vieroksuttaa ihmiset vapaaehtoisesta avustustoiminnasta samoin kuin muustakin kerhotoiminnasta.

Kuitenkin vapaaehtoisissa on merkittävä voimavara moneen tilanteeseen. Vapaaehtoista avustustoimintaa on ennen toteutettu naapuri- ja kyläapuna, jossa vaikka tulipalon kokeneille rakennettiin kyläläisten voimin uusi koti ja erilaisia elämiseen tarvittavia tarpeita lahjoitettiin hätään joutuneille.

Tämä opinnäytetyö kartoittaa vapaaehtoisten toimintaa, jonka myötä on luotu yhteystietokortit helpottamaan yhteistyötä viranomaisten ja vapaaehtoisten osalta. Korteissa on lyhyesti luettelomaisesti kerrottu minkälaista materiaali ja henkilöstöresurssi apua vapaaehtoiset voivat tarjota onnettomuustilanteissa.

ASIASANAT:

Vapaaehtoistyö, viranomaiset, hätämajoitus, henkinen tuki.

Ensihoitaja

Juni 2011 | Total number of pages:20

Instructor: Jari Säämänen

Miro Simola

SPR AND VAPEPA ASSISTING THE AUTHORITIES IN AN ACCIDENT IN THE REGION OF WEST FINLAND

Even though volunteer activity is decreasing in the current world situation, the need for it continues to grow, because the authorities' resources have been diminishing for a long time, with the aim of saving. Organized means of help comprising of volunteers are an old invention, but using them is rare. Many accidents where volunteers are needed get publicity, but the role of the volunteers is often mentioned only fleetingly.

The reason behind little use is definitely the scarce and difficult to obtain information about the operation possibilities of volunteers, in addition the disagreement between rescue authorities and volunteers; as well as additional police activity that has received bad publicity; these things have caused voluntary work to receive less respect in certain areas. The current rhythm of life as well, where one's own success surpasses common success in thought and action, alienates people from voluntary help work as well as other club activities.

However, it must be noted that volunteers have the strength for many situations. Voluntary help activities have formerly been carried out as neighbourly and village help, for instance when the whole village contributed to building a new home to people if a house was burned down, and all sorts of necessities were donated to those in need. Nowadays, people are keen to put everything on the responsibility of the authorities and the welfare society

KEYWORDS:

Volunteering, public authorities, emergency accommodation, emotional support.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 SPR:N JA VAPEPA:N TOIMINTA VARSINAIS-SUOMEN SAIRAANHOITOPIIRIN ALUEELLA	7
2.1 SPR	7
2.2 VAPEPA	9
3 SPR:N JA VAPEPA:N TOIMINTA ONNETTOMUUSTILANTEISSA	11
3.1 Hälyttäminen ja viestintä	11
3.2 Toiminta kohteessa	13
4 ERI VIRANOMAISTEN MAHDOLLISUUDET HYÖDYNTÄÄ SPR:Ä JA VAPEPA:AN OMAN TOIMINTANSA TUKENA	15
5 YHTEYSTIETOKORTIT	16
5.1 Korttien tarkoitus	16
5.2 Kortin luomisprosessi ja kriteerit	17
5.3 Tuotos	18
6 POHDINTA	19
LÄHTEET	21

LIITTEET

Liite 1. Varsinais-Suomen kunnat 2011

Liite 2. VaPePa:n jäsenjärjestöt 11/2010

Liite 3. Yhteystietokortti

1 JOHDANTO

Viranomaiset kohtaavat päivittäin hätään joutuneita ihmisiä, hädän aiheuttaa yleensä onnettomuus, johon liittyy henkisiä, terveydellisiä, sosiaalisia tai materiaalisia menetyksiä tmv. Onnettomuus on aina kriisi sen kohdanneelle ihmiselle. Viranomaistahot onnistuvat yleensä hoitamaan nämä ihmiset ja/tai heidän läheiset omin voimin, mutta ajoittain tulee tilanteita, joissa viranomaisten resurssit eivät riitä. Tällaisissa tilanteissa viranomaisilla on käytettävissään Suomessa vapaaehtoisuuteen perustuvia, organisoituja tahoja. Suurimmat ja tunnetuimmat auttajatahot ovat Suomen Punainen Risti (SPR) sekä Vapaaehtoinen Pelastuspalvelu (VaPePa). SPR:lle on annettu VaPePa:n toiminnan koordinointi, ja VaPePa on itsessään erilaisten järjestöjen ja yhdistysten yhteenliittymä. (Virtanen 2010.)

Vapaaehtoisjärjestöt tuottavat sovittua materiaali- ja henkilöstöapua viranomaisille. Näistä resursseista on sovittu ja ne on painettuna valmiussopimukseen, jotka yksittäiset järjestöt tekevät VaPePa:n kanssa. Sopimukset säilytetään VaPePa:n toimintaa koordinoivan SPR:n piiritoimistoilla. Sopimuksia korjataan tarvittaessa, jotta niistä selviää saatavan avun laajuus mahdollisimman ajantasaisesti (Virtanen 2011). Apumuotona on käytettävissä myös SPR:n katastrofiraasto, josta voidaan osoittaa rahallista tukea käytettäväksi onnettomuuden kohdanneen henkilön tai perheen avuksi jotta he saavat hankittua välttämätöntä materiaalia, kuten vaatteita ja sängyn sekä pesutarpeita ensimmäisten onnettomuuden jälkeisten päivien selviytymistä varten. (Virtanen 2010.)

Tässä opinnäytetyössä käsitellään vapaaehtoisten tuottamia tukipalveluja viranomaisille. Työssä tuodaan esille SPR:n ja VaPePa:n tarjoamaa apua ja miten sitä voi hyödyntää onnettomuuksissa, tai onnettomuuden uhkan ollessa kyseessä sekä onnettomuuden purussa myöhemmässä vaiheessa. Työ luo eri viranomaisille lyhyen ja ytimekkään selvityksen SPR:n ja VaPePa:n mahdolli-

suuksista toimia erilaisissa onnettomuustilanteissa. Selvitystä voidaan hyödyntää sekä suunnitellessa yhteistoimintaharjoituksia että käytännössä onnettomuuden kohdanneiden henkilöiden avuksi. Työ tuottaa ohjekortit vapaaehtoistoimijoiden tuottamasta avusta Poliisin ja ensihoitopalveluiden käyttöön. Pelastuslaitoksella on jo tehtynä omat tietokorttinsa (Vähäkuopus 2011). Työn tarkoituksena on luoda poliisille sekä ensihoidon käyttöön yhteystietokortit, joiden avulla helpotetaan vapaaehtoisten hälyyttämistä tukemaan viranomaisten toimintaa onnettomuustilanteissa. Tässä työssä ei käsitellä vapaaehtoispalokuntia, jotka lasketaan kuuluvan pelastustoimen organisaatioon ja rinnastetaan tässä työssä viranomaistahoon. Aiheesta on tehty useita erilaisia esitteitä, mutta tässä opinnäytteessä niiden ydinkohdat kootaan yhteen.

2 SPR:N JA VAPEPA:N TOIMINTA VARSINAIS-SUOMEN SAIRAANHOITOPIIRIN ALUEELLA

SPR:n ja VaPePa:n käsitteleminen sekä yhdessä että erikseen ovat haastavia, eikä niitä voikaan käsitellä näillä tavoin, vaan pitää ymmärtää niiden olevan kaksi eri osaa, jotka nivoutuvat tiiviisti toisiinsa ja samalla ne ovat toistensa osia. Yhteisesti on sovittu että SPR koordinoi VaPePa:n toimintaa. Koordinointi tarkoittaa harjoitusten järjestämistä, valmiussopimusten tarkistelu, yhteistyön ylläpitoa ja tietenkin avuntarpeen koordinoitua ja toiminnan raportointia. (Virtanen 2010.)

2.1 SPR

SPR, Suomen Punainen Risti, joka on perustettu vuonna 1877, kuuluu maailmanlaajuiseen Red Cross-järjestöön, joka on perustettu 1859 Pohjois-Italiassa Sveitsiläisen Henry Dudentin toimesta auttamaan Solferinon taistelun uhreja. (Suomen punainen risti 2011a [Viitattu 17.5 2011].)

Suomen Punaisella Ristillä on kaksitoista piiritoimistoa Suomessa. Piiritoimistoissa työskentelee vakituista henkilökuntaa, joille on määritelty tehtäviä valmiussuunnitteluun, varautumiseen ja erilaisiin onnettomuustilanteisiin muun päivittäistoiminnan lisäksi. (Virtanen 2010.)

SPR:n Varsinais-Suomen piirin alaisuuteen kuuluu 52 osastoa, pääasiassa osastot ovat kuntakohtaisia, mutta mm. Turussa toimii useampia osastoja. Lisäksi Varsinais-Suomen alueella SPR:llä on ruotsinkielistä toimintaa Turunmaan piirin alaisuudessa, johon kuuluu kaksi osastoa. (Suomen punainen risti 2011b [Viitattu 12.4 2011].)

Varsinais-Suomen SPR:n organisaatiossa valmiuspäällikkö on aina hälytettävissä käynnistämään tarvittavaa avunantotehtävää. Piirillä on valmiudet perustaa oma johtokeskus piirin toimistolle, välineistönä tietokoneet, projektorit, tulos-

timet, virve-päätelaitteet, VHF-puhelimet, matkapuhelimet sekä pöydät tuoleineen noin kahdellekymmenelle hengelle. Lisäksi piiriltä löytyy kaksi autoa liikumista varten. (Virtanen 2011.)

Suuren onnettomuuden koittaessa SPR:llä on Kalkussa, Tampereella, logistiikkakeskus, jonka varastosta saa tarvittaessa käyttöön satoja teltoja, myös talvitelttoja. Varastolla on myös runsaasti saatavilla vaatetta. Tavaroiden liikuttelua varten logistiikkakeskuksella on käytössä kuorma-auto sekä lava-autoja ja kuomullisia peräkärriä. Pitkäkestoiisiin tehtäviin on saatavilla kenttäkeittiö ja soppatykki ja jopa leikkaussalivalmiuksinen kenttäsairaala muutaman päivän varoitussajalla. Lisäksi vedenpuhdistuslinjasto on saatavilla toimintaan muutaman tunnin varoitussajalla. (Virtanen 2011.)

Varsinais-Suomen alueella SPR ylläpitää vastaanottokeskuksia Turussa, Pungalaitumella ja Paimiossa, vuonna 2009 näitä palveluita tarvitsi 880 turvapaikanhakijaa. Keskuksista Turun vastaanottokeskus pystyy vastaanottamaan suurimman määrän turvapaikanhakijoita kerralla. (Suomen punainen risti 2011c [Viitattu 14.4 2011].)

Suomen Punaisen Ristin kuntoutusasemat Turussa ja Salossa voivat hätäajoittaa muutaman hengen. Lisäksi nuorten turvatalolta voidaan saada työntekijä henkisen avun tuottamiseen. (Virtanen 2011.)

Caritas on SPR:n ylläpitämä saaristoa palveleva ensivaste/ensihoidoalues. Alues toimii kesäkuun puolestavälistä heinäkuun loppuun Länsi-Turunmaalla päivystysvalmiudessa sekä on valmiudessa kesä-elokuussa viikonloppuisin erilaisissa tapahtumissa. Caritas hälytetään hälytysohjeen mukaan Varsinais-Suomen hätäkeskuksen kautta ensivasteyksiköksi saaristoalueella tapahtuneisiin onnettomuuksiin. Veneen miehistönä on kotimaan laivuri, kippari, jolla on koneenhoitajan pätevyys, ja mahdollisuuksien mukaan kaksi ensiaputaitoista auttajaa, joiden lisäksi vielä kaksi terveydenhuollon ammattihenkilöä. (Suomen punainen risti 2011d [Viitattu 29.4 2011].)

2.2 VAPEPA

VaPePa eli vapaaehtoinen pelastuspalvelu on perustettu vuonna 1964 täydentämään viranomaisten henkilöstötarpeita laajoissa ja pitkäkestoisissa tehtävissä, kuten etsinnöissä. Toiminnan sysäsi alkuun pitkään kestänyt nuoren tytön etsintä, joka päättyi kohtalokkain seurauksin. (VaPePa 2011a [Viitattu 17.5 2011].)

VaPePa ei ole yhdistys, eikä oma organisaationsa, eikä se varsinaisesti ole mikään toimijakaan, vaan se usean (49) järjestön yhteenliittymä. Jokainen toimija, esimerkkeinä vaikka Autoliitto, sukeltajaliitto ja Suomen radioamatööriliitto, tarjoaa VaPePa:n käyttöön henkilöitä, sekä sitä osaamista ja välineistöä jota heidän jäsenistöllään on. Järjestöt tekevät VaPePa:n kanssa valmiussopimuksen osallistumisesta toimintaan. Kukaan ei kuulu suoraan VaPePa:an, vaan jokainen sen jäsen kuuluu toimintaan oman yhdistyksensä kautta. (VaPePa 2011b [Viitattu 17.5 2011].)

Vapaaehtoisen pelastuspalvelun saatavilla oleva henkilöstömäärä on kuvattu taulukossa 1. Tiedot perustuvat VaPePa:n HÄTI Hälytystietotilastoon vuodelta 2009.

Taulukko 1. Vapaaehtoisen pelastuspalvelun saatavilla oleva henkilöstömäärä

Hälytysalue	Hälytysryhmien lkm	1.Tunnissa saatutettava henkilömäärä	3.Tunnissa saatutettava henkilömäärä	Ryhmien kokonaisvahvuus
Turku	16	55	139	285
Raision alue	14	4	56	149
Kaarinan alue	11	36	66	229
Salon alue	17	11	59	199
Länsi-Turunmaa	2	0	7	102
Kemiö	1	5	15	70
Mynämäki	4	12	14	42
Vakka-Suomi	20	54	99	248

(Häti, 2009)

Vapaaehtoisten määrä kasvaa väestöpohjan suurentuessa, jolloin on asukkaita enemmän käytettävissä ryhmiin. Toisaalta harvaanasutuilla seuduilla liitytään

helpommin vapaaehtoisryhmiin, koska yhteinen auttaminen koetaan tärkeämmäksi. Taulukosta voidaan todeta, että Loimaan ja Auranmaan alueella ei ole ryhmiä. Tämä on sikäli virheellinen tieto ajatellen nykyhetkeä, koska VaPePa toiminta on uudelleen heräämässä kyseisillä alueilla (Virtanen 2011.)

Ryhmät voidaan jakaa toimialueittain annettavan avun mukaan (taulukko 2). Taulukosta voidaan todeta, että eniten resursseja on käytettävissä perinteiseen etsintään, ensiapuun ja muonitukseen. Pienin määrä ryhmiä on käytettävissä vedenalaiseen etsintään, joka edellyttää erikoisvälineistöä sekä erityiskoulutusta. Resurssitilastoissa, joihin taulukko perustuu, on puutteita, koska ryhmät eivät raportoi omasta toiminnastaan riittävästi; esimerkkinä ensiapuun on käytettävissä käytännössä kaikki SPR:n osastot.

Taulukko 2. Ryhmien määrät ja vahvuuden toimialueittain

Toimiala	Ryhmien lkm	Yhteisvahvuus ryhmissä
Ensiapu	20	398
Etsintä	52	916
Kuljetus	8	86
Lastenhoito	2	30
Liikenteenohjaus	8	89
Majoitus	6	135
Muonitus	11	302
Muu toimialue	2	4
Omaisuuuden pelastaminen	6	83
SPR Kotimaan apu	3	47
Sammutus	4	54
Vedenalainen etsintä	1	8
Vesistöetsintä	9	85
Viestitys	10	254
Ympäristöonnettomuus	4	61

(Resurssit, 2011)

Ryhmien kautta on saatavilla VaPePa:n omaan käyttöön tarkoitettu asuntovau-
nu, joka toimii johtokeskuksena. Viestivälineinä ovat VHF-verkossa toimivat ra-
diopuhelimet, VHF-tukiasema sekä GSM-matkapuhelimet. Ryhmät ovat varan-
neet käyttöön etsinnöissä tarvittavia apuvälineitä, kuten valaisimia. Viranomai-
sia sekä vapaaehtoisjoukkoja tukemaan on VaPePa:n kautta saatavilla kaksi
soppatykkiä varusteineen. Lisäksi varusteina löytyy kanootteja, kumivene,
moottorivene, vedenalaisen etsinnän välineitä ja moottorikelkka. Tavaroiden
tarkkaa luettelointia hankaloittaa niiden kuuluminen erillisille ryhmille ja ryhmien
vaihteleva aktiivisuus kirjata tietoja VaPePa:n resursseihin. (Virtanen 2011; Re-
surssit 2011.) Näiden tietojen ajantasalle saattaminen auttaisi huomattavasti
yhteistyötä viranomaisten kanssa.

3 SPR:N JA VAPEPA:N TOIMINTA ONNETTOMUUS- TILANTEISSA

3.1 Hälyttäminen ja viestintä

SPR:n ja VaPePa:n hälyttää pääasiassa kohteeseen saapunut sosiaalipäivystä-
jä tai poliisin kenttäjohtaja, mutta myös toimintaa johtanut palomestari voi häly-
tyksen suorittaa joko suoraan tai hätäkeskuksen kautta. Hälyttäminen tapahtuu
soittamalla erillisiin hälytysnumeroihin (numerot ovat vain viranomaiskäyttöön,
siksi niitä ei julkaista tässä työssä). Vapaaehtoisorganisaatiot eivät saa hätä-
keskukselta automaattisesti hälytystä, eivätkä liity omatoimisesti viranomaisteh-
täviin. Jos SPR saa tiedon onnettomuudesta median kautta ja arvioi tilanteen
sellaiseksi, että he voisivat tarjota apua, voi SPR:n piiritoimiston toiminnasta
vastaava henkilö ottaa yhteyttä viranomaisiin ja tarjota apua. (Virtanen 2010.)

Hälytysnumerot on luotu alueittain. Alueen muodostaa kunta, tai useampi kunta
yhdessä. Kun hälytysnumeroon soitetaan, hälyttäjä hälyttää joko soittamalla,
tekstiviestillä, tai erillisellä tekstiviestipalvelulla toimintaan sitoutuneet vapaaeh-
toiset. (Virtanen 2011.)

SPR:n toimistoväellä on matkapuhelimien ja VHF-radiopuhelimien lisäksi myös TETRA-päätelaitteita käytössään, joissa ei ole viranomaispuheryhmiä, vaan viestintä tapahtuu yleisten (YIKutsu ja YIYT) puheryhmien kautta. (Virtanen 2010) TETRA-verkko on nykyaikainen digitaalinen puhe- ja dataviestintäverkko, jonka viestintä on mahdollista salata. VaPePa:n väen kenttätöiminnan viestiyhteydet perustuvat pääasiassa VHF-järjestelmiin, jolloin puheviestintää pystyy helpoilla apuvälineillä kuuntelemaan lähes kuka tahansa ulkopuolinen, joten tätä ei ole syytä käyttää kovinkaan intiimien tietojen välittämiseen. (Virtanen 2011.)

Viranomaisverkon (Virve)-viestintä tulee muuttumaan puheryhmien ja puheryhmien viestiohjeiden osalta lähiaikoina. Tällä hetkellä uusista ohjeista ei ole julkaistua materiaalia. Viestinnän periaatteena on kutsuryhmä, jonka kuulee sekä viranomaiset että ei-viranomaiset. Kutsuryhmässä saadun yhteyden kautta sovitaan siirtymisestä yhteiseen puheryhmään, jolla operoidaan. Näitä toiminnallisia puheryhmiä tulee olemaan useampia, näillä näkymin kolme. (Pinomäki 2011.)

Tällä hetkellä voimassa olevat viestinnän peruseriaatteet::

- *SPR:n piiritoimistolla on Virve-päätelaitteet, joilla on käyttöoikeus yleisiin puheryhmiin. Näitä ovat yleinen kutsu (YIKutsu) ja Yleinen yhteistoiminta puheryhmä (YIYT 1).*
- *Vapaaehtoistoimijoiden keskinäiset viestiyhteydet toimivat VHF-radioilla, joihin viranomaisilla ei ole käytössä päätelaitteita.*
- *Toiminta etenee siten että vapaaehtoisten toiminnan koordinoinnista vastaava SPR:n toimihenkilö saa hälytyksen yleisimmin puhelinsoitolla, joko suoraan kohteessa toimivalta viranomaiselta tai hätäkeskukselta. Toisena hälytyskanavana on hätäkeskuksen lähettämä hälytysviesti TETRA-päätelaitteeseen.*
- *Hätäkeskukselta hälytyksen saatuaan SPR:n koordinoinnista vastaava henkilö on yhteydessä apua pyytäneeseen viranomaiseen saadakseen tiedon millaista tehtävää vapaaehtoisten odotetaan suorittavan. Tämän jälkeen*

toiminnan koordinaattori suorittaa hälytyksen VaPePa:n sopivaan toimintaryhmään.

- *Toimintaryhmän johtaja ilmoittaa onnettomuustilanteen johtajalle, kun ovat saaneet ryhmänsä kasaan valmiina lähtemään tilannepaikalle.*
- *Tilannepaikalle tai muuhun sovittuun kohteeseen saapumisen jälkeen ryhmä ilmoittautuu tilannetta johtavalle viranomaiselle olevansa valmiina aloittamaan tehtävän ja saavat tarvittavat lisäohjeet.*
- *Lisäohjeet saatuaan ryhmä toimii itsenäisenä toimintaryhmänä, joka raportoi toiminnastaan määräajoin tilanteenjohtajalle.*

(Virtanen 2010)

3.2 Toiminta kohteessa

Hätämajoitus, muonitukset sekä perusvaatetuksesta huolehtiminen onnistuu esim. tulipalon uhreille SPR:n katastrofirahaston kautta, tätä varten on varattu jokaisen osaston käyttöön 1000 € ja piiriä kohti 10000 € rahaa. Näillä rahoilla voidaan esimerkiksi tulipalon kokenut perhe pukea ja majoittaa joksikin aikaa vaikka hotelliin, kunnes heille saadaan järjestettyä jokin muu majoitus. Sosiaali-toimi pyrkii hankkimaan majoituspaikan onnettomuuden kohdanneelle perheel-le, ja SPR:n katastrofirahaston kautta heille voidaan hankkia elämiseen välttämättömiä tarvikkeita. Vaatteita voidaan toimittaa Tampereella sijaitsevasta Kalkun materiaaliapuvaramastolta tai lähellä olevista kaupoista. Paikoista joista tarvikkeet hankitaan, on etukäteen sovittu SPR:n toimesta ja yleensä tarvikkeita on saatavilla vaikka keskellä yötä tai pyhäpäivinä. Katastrofirahastosta ei anneta suoraan rahaa, vaan sieltä annetaan tarpeen mukaan maksusitoumukset tarvittaville tarvikkeille. Maksusitoumuksilla ei voi hankkia alkoholi eikä tupakkatuotteita. (Jaakkola, ym. 2005, 8, 12). Esimerkkinä katastrofirahaston käytöstä on Liedossa ollut tulipalo 3.10 2009, jossa kerrostalon yläkerroksessa olleen tulipalon johdosta joutui usea perhe hätämajoitukseen kodin kokeman savu-, noki ja vesivahinkojen takia. Koko kerrostalo joutui asumiskieltoon (Virtanen, 2010.)

Ensihuollolla tarkoitetaan toimintaa, jossa onnettomuuden kohdanneet ihmiset pääsevät purkamaan tuntojaan. Ensihuoltoa käytetään kun onnettomuus on kohdannut ja viranomaisten apu ei riitä. Ensihuollon auttamiskeinoja ovat kuuntelu ja läsnäolo, sekä perustoimintojen tukeminen, jotta kriisityö pääsee alkamaan. Henkisen tuen ryhmä, joka on SPR:n koulutettu ryhmä, tuottaa ammattilaisilla nimenomaan henkiseen tukeen erikoistuneen ryhmän, joka ei niinkään avusta materiassa eikä muissa tarpeissa. Tästä esimerkkinä Naantalissa 10.10.2009 ollut tulipalo jossa menehtyi 5 nuorta. Tällöin Punainen Risti avasi kriisipuhelimen järkyttyneille nuorille ja omaisille. Lisäksi vapaaehtoiset päivystivät yhdessä seurakunnan ja viranomaisten kanssa seurakuntakeskuksella tarjoten henkistä apua. Lisäksi kaduilla partioi vapaaehtoisia valmiina kuuntelemaan ja tukemaan nuoria. Lisäksi seurakunta piti ylimääräisen jumalanpalveluksen jonka jälkeen SPR:n kriisiryhmän koulutetut psykologit olivat paikalla tukemassa järkyttyneitä. (Virtanen 2010.)

VaPePa:n yleisimpiä tehtäviä ovat erilaiset etsinnät sekä ensihuoltotoiminta. Tyypillinen etsintä on iäkkään ihmisen, katoamiseen liittyvä maastoetsintä, jolloin etsittäväällä on usein selviämiskykyyn vaikuttava perussairaus ja on syytä epäillä hänen olevan hengen vaarassa. Vuosittain tulee Suomessa myös tehtäviä joissa pieniä lapsia on kadonnut. (Loukkaanhuhta 2011.)

Lisäksi vapaaehtoiset osallistuvat evakuointeihin sekä erilaisiin vahinkojen ehkäisyyn ja tarvittaessa muihinkin avustustehtäviin joihin heitä pyydetään. Esimerkkinä Salon seudun vapaaehtoiset suorittivat ansiokasta tulvavahinkojen torjuntaa Salossa talvella 2010, jolloin jäämassat tukkivat veden poistumisreitit Uskelanjoessa ja useita kiinteistöjä joutui veden tulvaveden kastelemiksi. (Virtanen 2011.)

4 ERI VIRANOMAISTEN MAHDOLLISUUDET HYÖDYNTÄÄ SPR:Ä JA VAPEPA:A OMAN TOIMINTANSA TUKENA

Poliisin suurin tarve vapaaehtoisauttajille on perinteisesti ollut etsinnät, mutta suruviestin vientiin liittyvä henkisentuen tarve on kasvamassa ainakin yhtä tärkeäksi nykyisten vähäisten poliisiresurssien myötä. Muita tarvittavia tukimuotoja ovat erilaiset alueiden eristämiseen liittyvät tehtävät, joissa vapaaehtoiset voivat ohjata sivullisia pois kohdealueelta turvallisen matkan päässä edellyttäen, että tehtävän suorittaminen ei edellytä julkisen vallan käyttöä. Poliisilaitos on myös sopinut tietyillä alueilla pitkäkestoisten tehtävien huollon, kuten muonituksen, tapahtuvan vapaaehtoisten auttajien avulla. (Loukkaanhuhta 2011.) Tulevaisuudessa vapaaehtoisten käyttäminen onnettomuusalueiden sulkemiseen, käsittäen lähinnä liikenteen ohjauksen, sekä suurten massatapahtumien opastamiseen, tulee lisääntymään. Vapaaehtoisille ei voida antaa tehtäviä joihin kuuluu julkisen vallan käyttöä, eikä poliisille kuuluvia lain valvontatehtäviä.

Ensihoidon osalta on tulevaisuudessa edessä suuria muutoksia, kun sairaanhoitopiiri ottaa ensihoidon vastuulleen, tämän myötä erityisvastuu (erva)-alueelle, joka käsittää Varsinais-Suomen ja Satakunnan sairaanhoitopiirit perustetaan ensihoidon tilannekeskus, joka johtaa ensihoitoa sekä järjestää tukipalveluja ensihoidon kenttätoimijoille. Ensihoidossa vapaaehtoisauttajia voidaan parhaiten hyödyntää potilaiden ja omaisten henkisessä tukemisessa kuolemantapauksissa ja muissakin vakavissa onnettomuuksissa (Kamsula 2011). SPR:n palveluvene Caritas toimii Turun saaristossa ensihoidon tukena sekä ensivaste että myös perustason ensihoitoyksikkönä. Caritas toimii hätäkeskuksen hälytettävänä yksikkönä kesäaikoina sopimuksen mukaan. Alus pystyy myös kuljettamaan potilaan paikkaan josta hänet saadaan siirrettyä ambulanssin kuljetettavaksi. (Suomen punainen risti 2011d [Viitattu 29.4 2011]). Lisäksi vapaaehtoisissa on ensiapukoulutettuja henkilöitä, joita voidaan hyödyntää suurissa onnettomuuksissa joissa on paljon seuranta ja ensiauttajatasoista hoitoa sekä henkistä tukea tarvitsevia potilaita.

Pelastustoimi ei suoraan käytä SPR:n ja VaPePa:n apua, vaan vapaaehtoishot liittyvät tehtäviin muiden viranomaisten avuntarpeen mukaan ja heidän pyynnöstä. Pelastuslaitos on laatinut kuntakohtaiset evakuointisuunnitelmat yhdessä kuntien sosiaalijohtajien kanssa. Ohjeissa on listattu apumuodot ja yhteystiedot jo kuntakohtaisesti. Nämä tiedot on jatkuvasti saatavilla pelastuslaitoksen infopisteessä (Vähäkuopus 2011.) Pelastustoimen päällystön päivytyalueet tulevat kasvamaan lähiaikoina, jolloin on mahdollista, kuten jo nyttenkin, että pelastusviranomaisen ei tiedä alueellaan käytössä olevia resursseja, joita hän voisi hyödyntää pelastustoimen tehtävissä. Pelastuslaitoksen näkökulma, että *”he eivät tarvitse vapaaehtoisten apuja, vaan vapaaehtoiset tulevat muiden hälyyttämänä”* vastaa hyvin pelastuslaitoksen tämän hetken linjausta olla tekemättä ylimääräisiä kustannuksia.

Vapaaehtoisten hälyyttäminen mahdollisimman alkuvaiheessa osoittautui korvaamattoman arvokkaaksi esim. keski-Suomessa Uuraisten myrkytuhoalueella 4.8.2010., Etenkin jos vapaaehtoisjoukoissa on vielä ammattitaitoisia metsureita saatavilla, jolloin pelastustoimi pystyy varautumaan muihin päivittäistehtäviin, eivätkä joudu olemaan sitoutuneena laajaan tehtävään koko kapasiteetillaan pitkiä aikoja. Vapaaehtoisorganisaatioiden sitoutuminen VaPePa toimintaan on tässä kohdassa erikoinen, kun eräät pelastuslaitoksen kanssa sopimuksen tehneet sopimuspalokunnat kuuluvat myös VaPePa:n organisaatioon. Tämä aiheuttaa jonkin verran ristiriitaa tilanteessa jossa pelastuslaitoksen vasteessa on jo mukana nämä vapaaehtoiset, jotka pitäisi hälyyttää avustamaan ja lisäksi.

5 YHTEYSTIETOKORTIT

5.1 Korttien tarkoitus

Ohjekorttien on tarkoitus helpottaa vapaaehtoisten hälyyttämistä viranomaisten tilannettajohtavissa yksiköissä. Nykyisellään viranomaisilla on paljon hälyytysnumeroita, joiden ohjeistus on epäselvää, ja tämä aiheuttaa ylimääräistä pohtimista sekä soittoja väärin numeroihin. Lisäksi numerot ovat tällä hetkellä kirjat-

tuna useisiin eri paikkoihin. Nyt luodun korttipohjan avulla voidaan tarvittavat tiedot koota yhteen kuntakohtaisesti, jolloin yhdeltä sivulta löytyy helposti kyseisen alueen käytössä olevat numerot. Lisäksi korteissa on viranomaisten yhteystiedot annettavaksi hälytyksen yhteydessä, jotta hälytettävät ryhmät voivat ottaa yhteyden tilannetta johtavaan viranomaiseen.

Ennen kyseiset tiedot olisivat olleet helppo toimittaa hätäkeskukseen, josta hälytykset olisi voitu suorittaa, mutta nykysuuntauksen mukaisesti hätäkeskuslaitos pyrkii luopumaan muista kuin hätäpuhelun vastaanottoon ja viranomaisten hälyttämiseen liittyvistä tehtävistä..

Ohjekorttipohjat on luotu eri toimijoille valmiiksi otsikoituna siten, että korteissa ei ole organisaation omia yhteystietoja vaan esimerkiksi poliisin kortissa on pelastustoimen sekä vapaaehtoisauttajien ja päivystävän sosiaalityöntekijän yhteystiedot. Koska numerot ovat pääasiassa viranomaiskäyttöön, tässä työssä niitä ei julkaista. Lisäksi pitää ottaa huomioon, että numerot ja yhteystiedot saattavat muuttua ajan kuluessa. Muutoksia ajatellen korteissa on paikka, jonne kirjoitetaan milloin tiedot on päivitetty.

Ohjekortit on pyritty tekemään mahdollisimman helppokäyttöisiksi, joten niissä ei ole ylimääräistä informaatiota, saatava apu on luetteloitu mahdollisimman yksinkertaisesti, jotta kortin käytettävyys olisi mahdollisimman hyvä todellisessa tilanteessa.

5.2 Kortin luomisprosessi ja kriteerit

Suunnittelua varten kartoitettiin ensin tarjolla olevaa apua perustuen SPR:n valmiussuunnittelijalta saatuun tietoon avun laadusta. Lisäksi tutustuttiin VaPePa:n omiin hälytyskaavioihin, joista keräsin oleellisen tiedon siirrettäväksi kortteihin.

Vastaavanlaisia kortteja ei suoranaisesti löytynyt mistään, joten jouduin kehittämään kortit itse. Aikaisemmasta käyttökokemuksesta johtuen päädyin käyttämään Excel-taulukko-ohjelmaa korttien luomisalustana. Excel-taulukko on helppo lähettää sähköpostitse ja se on loppukäyttäjän helposti itse muokattavissa

tulevaisuudessa. Taulukosta saa myös helposti lukittua kiinteitä osia, joita ei sitten voi vahingossa muuttaa.

Seuraavaksi selvitettiin yhteistyöviranomaisia, joita tehtävissä käytetään ja todettiin, että laaja lääni on jaettu viranomaisten taholla erikokoisiin ja erimuotoisiin yhteistyöalueisiin. Alueet rajoittuvat pääasiassa kuntarajoihin, jonka jälkeen päätettiin, että luodaan kortit kuntakohtaisesti, tämä helpottaa myös edelleen korttien käyttöä, jolloin tietoja etsivän henkilön tarvitsee vain tietää kunta, jossa onnettomuus on tapahtunut.

Korttien sijoituspaikkana ei ole tarkoitus olla jokainen toiminnallinen yksikkö, vaan ne on tarkoitus sijoittaa organisaatioiden omiin toimintaa johtaviin tai tukeviin keskuksiin, kuten pelastuslaitoksen infopisteessä on nykyään. Koska toiminta-alue on laaja ja rajat eri toimijoiden toiminnassa saattavat poiketa toisistaan, kortit identifioidaan kuntakohtaisesti. Tällöin onnettomuuden tapahtuessa tietyssä kunnassa on helppo kaivaa esille kortti, josta selviää kyseisen paikan yhteistyötahojen numerot.

On tärkeää että viranomaisilla on mahdollisimman vähän hälytettäviä vapaaehtoisnumeroita. (Loukkaanhuhta 2011). Kortteihin on koottu punaiselle taustalle hälytysnumerot, joihin ensisijaisesti kuuluu ottaa yhteyttä. Jos tämä numero ei vastaa, löytyy keltaiselta pohjalta vielä varanumerot. Väriytyksen tärkein kriteeri on että ensisijaiset numerot ovat selkeästi löydettävissä. Punainen on perinteisesti varoitus- /huomioväri, johon ihmisen huomio kiinnittyy ensimmäisenä.

5.3 Tuotos

Liitteenä (Liite 3) on esimerkki kortista, jotka syntyivät Opinnäytetyön tuotoksena. Kortin yläreunasta lukee mille organisaatiolle kyseinen kortti on tarkoitettu. Kortissa lukee isolla minkä kunnan alueelle olevaan onnettomuuteen kortit ovat tehty. Ja oikeassa yläreunassa lukee päivä, jolloin kortin tiedot ovat päivitetty. Esimerkkikortti on tehty poliisille Kosken TI kuntaan ja tiedot ovat päivitetty 3.6 2011. Kortista voidaan lukea, että ensihoitoa johtaa sopimuksellisesti vielä nykyään terveyskeskusjaottelun mukaisesti Lieto L4, sosiaalitoimen päivystäjä on

Loimaa S3 ja palomestarina toimii Loimaa P3. Näille viranomaisille on sekä GSM, että virvenumerot kerrottuna toimijan alla.

Kortteihin on vapaaehtoisapu jaoteltu kolmeen lohkoon, jotka koskevat henkistä apua, materiaaliapua ja muuta apua. Jaottelu perustuu VaPePa:n hälytyohjeiden mukaiseen jaotteluun. Otsikon alta voidaan varmistaa minkä tyyppiseen tilanteeseen kyseistä apua ainakin voi pyytää, esimerkkinä materiaaliapua tulipalo tilanteeseen. Kun on löydetty mitä apua tarvitaan, vierellä on puhelinnumero punaisella taustalla. Mikäli tämä numero ei vastaa on alle kerätty varanumerot yhteydenottoa varten.

Kortit ovat käyneet komisario Loukkaanhuhdalla, joka totesi kortit selkeäksi käyttöä. Lisäksi kortteja arvioi sairaanhoitopiiristä projektityöntekijä Kamsula, joka myös näki korttien olevan toimivat ja tukevan ensihoitoa tulevaisuudessa, etenkin korttien sijoituessa ensihoidon tilannekeskukseen. Samantapaisia kortteja ei ole ollut kummallakaan organisaatiolla käytössä.

Ohjekorttien oheen oli tarkoitus laatia liite, josta selviää yksityiskohtaisesti mitä resursseja löytyy minkäkin numeron takaa, mutta tämän tekemistä haittaisi vanhentuneet tiedot, joista iso osa on päivittämättä jo vuosien ajan. Toinen ongelma tällaisten liitteiden tekemiseen on ryhmäläisten vapaaehtoisuus, jolloin henkilöitä ei voida sitouttaa valmiuksiin, valmiussopimukset luodaan perustuen ryhmän kokoon ja siitä arvioitavaan saavutettavuuteen. Riski hetkellisille heikennyksille on olemassa.

6 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa vapaaehtoisuuteen perustuviin auttajaorganisaatioiden mahdollisuuksia auttaa viranomaisia organisoituina yhteistyö-/ auttajatahoina Varsinais-Suomessa. Kirjoitettua tietoa aiheesta ei ole paljoakaan saatavilla, joten työ perustuu pitkälti haastatteluihin. Myöskään lakiin perustuvaa lähteistöä ei ole saatavilla, koskien vapaaehtoisten organisoitumista, toimintaa tai heidän hälyttämistään.

Vapaaehtoistyö perustuu, kuten termikin kertoo, vapaaehtoisuuteen. VaPePa:ssa ei ole nimettyjä henkilöitä, vaan jokainen auttaja kuuluu toimintaan jonkun yhdistyksen tai järjestön kautta. Tämän takia kukaan ei myöskään tee suoraan sopimusta osallistumisestaan toimintaan, joten pahimmassa tapauksessa avunpyyntöön ei ole osallistujaa. Toisaalta vapaaehtoisjoukot ovat varsin monijäseniset, joten voidaan olettaa aina olevan apua saatavilla, ja parhaimmassa tapauksessa jopa satamäärin henkilöitä. Vapaaehtoiset eivät saa rahallista korvausta toiminnasta, joka johtaa helposti siihen että oma työ menee auttamisen ohitse, vaikka työnantaja olisikin nähnyt VaPePa toiminnan tärkeäksi ja antanut mahdollisuuden osallistua auttamiseen työpäivän aikana.

Vapaaehtoisten aktivoiminen toimintaan kestää aina jonkin aikaa, vähintään tunnin. Tämä aika kuluu henkilöiden siirtymiseen sovittuun kokoontumispaikkaan, mahdollisesti välineistön hakemiseen joko yhteiseltä varastolta, tai jokaiselta kotoaan. Tämä asia huomioiden olisi tärkeää hälyttää vapaaehtoiset mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, kun todetaan että tarvetta auttajille.

Tässä työssä oli tarkoitus kartoittaa henkilöstö- sekä materiaalimäärien osalta saatavilla olevan avun laajuus, mutta ajan tasalla olevien kyseisten tietojen saaminen osoittautui mahdottomaksi tehtäväksi, koska kyseisiä tietoja oli päivitetty harvakseltaan, tai niitä ei ollut lainkaan saatavilla. Tässä olisi selkeä kehittämistarve ajatellen sujuvan yhteistyön kehittämistä viranomaisten kanssa.

Henkisen tuen ryhmien ja katastrofirahaston kautta saatavien apujen osalta on olemassa tarkat suunnitelmat, ja henkisen tuen tarjonta on laajenemassa. Nämä toiminnot ovat SPR:n palkatun henkilöstön ohjaamaa, joten niiden kehittämistä on voitu suorittaa virkatyönä.

LÄHTEET

Häti 2009. Hälytystietotilasto. VaPePan tietojärjestelmä.

Kamsula, P., projektityöntekijä. Henkilökohtainen tiedonanto 26.4 2011. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri. Puhelin keskustelu.

Jaakkola, A-E.; Kallio, M.; Kanerva, M. & Kuusijärvi T. 2005. Katastrofirahaston säännöt ja kotimaan avustustoiminnan ohjeet. Helsinki: Suomen Punainen Risti

Laki Suomen Punaisesta Rististä 25.2.2000/238

Loukkaanhuhta, K., komisario.. Henkilökohtainen tiedonanto 26.4 2011. Varsinais-Suomen poliisilaitos.

Ojala, J. 2006. Poliisi. Teoksessa Castrén, M.; Ekman, S.; Martikainen, M.; Sahi, T & Söder, J. (toim.) Suuronnettomuusopas. Helsinki: Duodecim, 145–150.

Pinomäki, S., aluepääkäyttäjät. Henkilökohtainen tiedonanto 29.4 2011. Suomen erillisverkot. Puhelin keskustelu

Resurssit 2011. Resurssiraportti. Vapepa Valmiustietokanta.

Suomen Punainen Risti 2011a. Punaisen Ristin liikkeen historia. [viitattu 17.5 2011]. Saatavissa www.redcross.fi > Punainen risti > Historiaa

Suomen punainen risti 2011b. Paikallisosastot. [Viitattu 12.4 2011]). Saatavissa www.redcross.fi > Paikallisosastot

Suomen punainen risti 2011c. Paikallisosastot. [Viitattu 12.4 2011]). Saatavissa www.redcross.fi > Apua ja tukea > Maahanmuuttajan tuki > Vastaanottokeskukset

Suomen Punainen Risti 2011d. Caritas Palveluvene. [viitattu 29.4 2011]. Saatavissa www.redcross.fi > aktiivit > piirit > Varsinais-Suomen piiri > Caritas

VaPePa 2011a. Näin Vapepa sai alkunsa. [Viitattu 17.5 2011]. Saatavissa www.vapepa.fi > Tietoja Vapepasta > Historia > Näin Vapepa sai alkunsa

VaPePa 2011b. Yhteiskunnan ja elinympäristön turvallisuuden asialla. [Viitattu 17.5 2011]. Saatavissa www.vapepa.fi > Tietoja Vapepasta > Vapepan toiminta

Virtanen, T., valmiuspäällikkö. Henkilökohtainen tiedonanto 29.4 2010. Suomen Punainen Risti, Varsinais-Suomen piirin piiritoimisto.

Virtanen, T., valmiuspäällikkö. Henkilökohtainen tiedonanto 11.5 2011. Suomen Punainen Risti, Varsinais-Suomen piirin piiritoimisto.

Vähäkuopus, H., valmiussuunnittelija. Henkilökohtainen tiedonanto 29.4 2011. Varsinais-Suomen pelastuslaitos. Puhelin keskustelu.

Varsinais-Suomen kunnat 2011

verkko-osoitteesta:

http://www.suomi.fi/suomifi/suomi/valtio_ja_kunnat/kunnat_ja_kunnallishallinto/kunnat_ja_maakunnat/varsinais-suomi/index.html

[Aura](#)
[Kaarina](#)
[Kemiönsaari](#)
[Koski Tl](#)
[Kustavi](#)
[Laitila](#)
[Lieto](#)
[Loimaa](#)
[Länsi-Turunmaa](#)
[Marttila](#)
[Masku](#)
[Mynämäki](#)
[Naantali](#)
[Nousiainen](#)
[Oripää](#)
[Paimio](#)
[Pyhäranta](#)
[Pöytyä](#)
[Raisio](#)
[Rusko](#)
[Salo](#)
[Sauvo](#)
[Somero](#)
[Taivassalo](#)
[Tarvasjoki](#)
[Turku](#)
[Uusikaupunki](#)
[Vehmaa](#)

VaPePa:n jäsenjärjestöt 11/2010

verkko-osoitteesta:

<http://vapepa.fi/jasenjarjestot-seka-toimintaa-tukevat-jarjestot-ja-yhdistykset>)

Valmiusjärjestöt:

Autoliitto
Finlands Svenska Marthaförbund
Folkhälsan
Johanniitat
Maa- ja kotitalousnaisten Keskus
Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK)
Maanpuolustuskiltojen liitto
Maanpuolustusnaisten liitto
Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Marttaliitto
Metsästäjien keskusjärjestö
NADA-Suomi/Finland ry
Reserviläisliitto
SF-Caravan
Suomen Kylätoiminta
Sukeltajaliitto
Suomen Lentopelastusseura
Suomen Latu
Suomen Liikunta ja Urheilu
Suomen Meripelastusseura
Suomen Metsästäjäliitto
Suomen Mielenterveysseura
Suomen Moottoriliitto
Suomen Palveluskoiraliitto
Suomen Partiolaiset
Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö
Suomen Pelastuskoiraliitto
Suomen Punainen Risti
Suomen Radioamatööriliitto
Suomen Reserviupseeriliitto
Suomen Rauhanturvaajaliitto ry
Suomen Taksiliitto
Suomen Tiepalvelumiehet
Suomen Tiepalvelumiesliitto r.y.
Suomen Työväen Urheiluliitto
Suomen Uimaopetus- ja hengenpelastusliitto
Suomen Veneilyliitto
Veteraanisuunnistajat
WWF

Toimintaa tukevat järjestöt:

Elinkeinoelämän keskusliitto
Finnet-liitto
Naisten Valmiusliitto
Suomen Naisjärjestöjen Keskusliitto
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö
Suomen Humanitaarisen Oikeuden Seura
Suomen Kuntaliitto
Suomen Lääkäriliitto
Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta
Tapio
Työturvallisuuskeskus

YHTEYSTIETOKORTTI		POLIISI-SPR/VAPEPA		Päivitetty: 4. 6 2011	
TAPAHTUMAKUNTA		Koski Tl			
ENSIHOIDON JOHTAJA		SOSIAALIPÄIVYSTÄJÄ		PALOMESTARI	
Lieto L4		Loimaa S3		Loimaa P3	
VIRVE		VIRVE		VIRVE	
GSM		GSM		GSM	
Henkinen Kuolema Vakava loukkaantuminen		Materiaali Tulipalo Myrskyvahinko Tulva Varkaus Kemikaalionnettomuus Omaisuuden pelastaminen		Muu etsinnät viestiyhteydet	
0500-555555		0400-444444		0440-004400	
VARANUMEROT		VARANUMEROT		VARANUMEROT	